

Lin May Saeed paroda „Nepaliestumas“ Sapiegų rūmuose

Iki gruodžio 31 d. Sapiegų rūmuose veikia menininkės Lin May Saeed (1973–2023) paroda „Nepaliestumas“. Parodą kuruoja Povilas Gumbis.

„Vieno prisilietimo negana“, – teigė irakiečių kilmės vokiečių menininkė bei gyvūnų teisių aktyvistė Lin May Saeed. Ši platesnio komentaro dalis yra ir mįslinga įžanga į Sapiegų rūmų I a. Šiaurinėje galerijoje pristatomą Saeed parodą, ir konceptualus joje eksponuojamo menininkės kūrybinio palikimo fragmento apibendrinimas. Saeed kūrybinė ir asmeninė ambicija atsisakyti antropocentristinio santykio su nežmogiška gyvybe nuolat kelia klausimą apie žmogaus galimybių ir žmogiškumo apskritai ribą. Ji menininkės kūrinuose atsiskleidžia per atidų, laike ištestą darbą su medžiaga bei nuoseklų žmogaus, kitų gyvūnų ir jų santykio reprezentacijos permąstymą, atsigręžiant į senojo pasaulio vaizdavimo tradicijas, tačiau visada įsivaizduojant teisingesnę ateitį. Parodoje eksponuojamos skulptūros, reljefai, tapybos ir grafikos darbai įkūnija šią idėją, akcentuodami prisilietimą kaip įkrautą kūrinų ir žiūrov(i)ų akistatos centrą.

Daugumos gyvūnų juslės įprastai skirstomos į penkias gebas – regą, klausą, uoslę, skonį ir lytėjimą, – tačiau ne tik pastaroji, bet ir visos kitos grįstos sąlyčiu: rega gimsta šviesos spinduliui užgavus tinklainę; klausas prasideda nuo garsinių bangų sukeltų ausies būgnelio virpesių; uoslę ir skonį sužadina molekulių sąveika su atitinkamais receptoriais. Tad sąlytį galima laikyti jutiminės struktūros pagrindu – bet kokio susitikimo sąlyga, riboženklis tarp išorės ir vidaus, tarp savęs ir Kito.

Nuolatinės sąveikos su aplinka kontekste sąlytis yra daugiau nei tik juslinė funkcija – tai prisilietimas: laike išskleisto santykio tarp savęs ir pasaulio metafora, būties ir pažinimo pagrindas. Išsiniame reikšmių kisme prisilietimas atsiveria neapibrėžtumui: bandydami prisiliesti, apčiuopiame tik paviršių, o santykiyje su Kitu pripažįstame tarp mūsų atsiveriantį neperžengiamą plyšį. Tačiau tai nėra nepavykusio kontakto išdava, o, veikiau, etinė sąlyga. Kiekvienas prisilietimas savyje slepia nepaliestumo (angl. *untouchability*) paradoksą – artumas atsiranda ne panaikinus atstumą, o jį išlaikant. Kaip laikymasis už rankų: intymus fizinis kontaktas, kuris, atrodo, panaikina skirtį tarp dviejų kūnų, bet iš tiesų egzistuoja tik dėl tos plonos linijos, skiriančios tavo odą nuo Kito odos. Jei ši riba išnyktų, kūnai susijungtų į vienalytį darinį, o pats prisilietimo aktas nebeegzistotų.

Permąstydamą gyvūno vaizdavimą, Saeed nesiekia jo paversti neatpažįstamu – gyvūnai išlaiko atpažįstamumą, tačiau dėl menininkės įvestos skirties jie tampa ir svetimi, išslystantys iš patogaus žvilgsnio. Todėl galima kalbėti apie nepaliestumo e(ste)tiką, kuri neišsitenka kultūriškai nusistovėjusiose žmogaus suvokimo ir elgsenos

normose. Tačiau šiai prieigai kontrastuoja nerašytoms parodų lankymo taisyklėms oponuojanti trauka, kviečianti fiziniam kontaktui su kūryba ir sukurianti patyriminę įtampą tarp artumo ir atstumo.

Peržengti atstumo slenkstį provokuoja Saeed kūrinių medžiagiškumas. Kurdama skulptūras ir reljefus menininkė renkasi polistireną – statyboje naudojamą izoliacinę medžiagą. Ši gana lengvai pažeidžiama ir į smulkias daleles trupanti medžiaga pasižymi paradoksaliu patvarumu ir tvirta forma. Vidinė priešara atskleidžia polistireno problemišumą, primindama apie gamtinių išteklių sekinimo pasekmes, sintetinių naftos produktų toksiškumą ir šimtmečius trunkantį irimo procesą. Saeed teigimu, tokia medžiaga apskritai neturėtų egzistuoti.

Nevengdama šių prieštarų, menininkė polistireną įveiklina kaip šiuolaikybės rekvizitą, be užuolankų kalbantį apie mūsų laiką ir technologinio progreso ambivalentiškumą. Iškilimų ir įdubimų išvagotas skulptūrų bei reljefų paviršius liudija atsargų menininkės prisilietimą ir kruopštų darbo procesą, atliepiantį trupančios medžiagos specifiką bei nepaisantį jos atstumiančių savybių: šiurkštumo, šaižumo, elektrostatinio lipnumo. Kūrybinio perdirbimo metu medžiagai suteikiama estetinė vertė skyla į platų temporalumo spektrą: nuo dabarties refleksijos iki Mesopotamijos mitologijos nuorodų – kaip Gilgamešo epo scena, vaizduojama kūrinyje „Enkidu ir šakalas“ (2007) – bei reljefinės tradicijos, primenančios Babiloną juosusius Ištarės vartus ar monumentalias šumerus saugojusių dievybių Lamasu skulptūras. Primindama apie pirminę antikinės marmuro skulptūros polichromiją ir vėliau retrospektyviai įtvirtintą baltumo idealą, medžiaga apeliuoja į antikos ir renesanso palikimą, o ant tuščiavidurių medinių konstrukcijų stovintys gyvūnai – simbolinis rūšių iš(si)laisvinimo gestas – atliepia modernistinę kritiką monumentalajai skulptūrai, atmetusiai postamentinę hierarchiją bei stabų kultą. Laiko grandinę užbaigia ateities vizijos: utopinės tarprūšinį solidarumą bei empatiją žyminčios arba postdistopinės alternatyvios realybės, kuriose gyvūnai, likę be žmonių, gyvena su šių palikimu.

Saeed žodžiais, „[gyvūnas] yra totalus Kitas, ypač dirbtinėse, daugiausia monorūšinėse, urbanizuotose erdvėse. Bandant apčiuopti terpę tarp savęs ir gyvūno, atsiveria į kelionę laiku panaši patirtis.“ Polistirene užkoduotos skirtingų laiko sluoksnių nuorodos liudija nepažinumą ir neleidžia galutinai fiksuoti reikšmių. Kaip ir Saeed gyvūnų figūros, jos kartu su žiūrovu ar žiūrove sustingsta ant transgresyvia įtampa įkrauto prisilietimo slenkščio: tarp polistireno – laikino savo funkcija, bet beveik amžino paliekamu pėdsaku – ir gyvūniško pavidalo, su kuriuo žmogų sieja tūkstantmečius skaičiuojantis praktinis bei mitinis santykis; tarp nepaliestumo ir jaudinančio ryšio lūkesčio; tarp pažeidžiamumo ir trapiam eksponatui potencialiai pavojingo kontakto. Ši įtampa nėra vien estetinė ar

patyriminė – ji ir politinė: ji klausia, kas gali vadintis subjektu, kas patenka į teisinio matomumo bei apsaugos lauką, o kas paliekamas politinio audinio paraštėse.

– Povilas Gumbis

Lin May Saeed studijavo Diuseldorfo meno akademijoje ir buvo viena iš „Project Space Center“ Berlyne įkūrėjų. Iki jai skirtos pomirtinės retrospektyvos, kurią 2024 m. vienu metu pristatė GAMeC Bergamo ir „Gherdėina“ bienalė Ortizėje (Ortisei), Saeed personalinės parodos buvo surengtos Georg Kolbe muziejuje Berlyne (2023), „Clark“ meno institute Viljamstaune, Masačusetse (2020), „Studio Voltaire“ Londone (2018) ir „Lulu“ Meksike (2017). Menininkės kūryba taip pat buvo pristatyta grupinėse parodose „Manifesta 15“ Barselonoje (2024), „Museum Frieder Burda“ Baden Badene (2023), „Castello di Rivoli Museo d’Arte Contemporanea“ Turine (2021), M HKA Antverpene (2021), Aspeno meno muziejuje Kolorade (2020), „Palais de Tokyo“ Paryžiuje (2019), Liubianos grafikos bienalėje (2019), „Schirn Kunsthalle“ Frankfurte (2018), „mumok“ Vienoje (2018) ir „Köln Skulptur“ Kelne (2017).

Organizuoja: Sapięų rūmai

Partneris: galerija „Jacky Strenz“

Rėmėjas: Viešbutis „Corner“

ŠMC ir SR mecenatas: „reefo“

Dėkojame Nacionalinei dailės galerijai